

ταίτο. Δηλαδή να πειστή κανείς πώς αλλαγή στη γλώσσα, νόμο σημαίνει και δε σημαίνει πώς χάλασε ή γλώσσα. Ο «πατήρ» για να γίνει «πατέρας» ακολουθήσε ώρισμένο δρόμο, κανονικό, και τους δρόμους αυτούς ακολουθώ και γώ, θέλοντας να δείξω πώς και με τί τρόπο άλλαξε ή αρχαία και αλλάζοντας έμεινε πάντα ή ίδια γλώσσα, αφού ποτές δέν έπαψε να τή μιλά ο Έλληνικός λαός».

Νά σάς δηγηθώ τώρα κ' ένα νόστιμο. Έχτες τὸ βράδι πήγα στὸν κινηματογράφο τοῦ Μολφέτα κ' εἶδα ἕνα παιδί πού ἴδρωνε κ' ἔγραφε. Ἐκεῖ πού ἔγραφε κ' ἴδρωνε, τοῦ λέω: «Ἐ, δύσκολο νὰ γράφῃ κανείς!» «Ναί, μὲν λέει». «Καὶ τί γράφεις;» ρώτησα ἐγώ. «Νά, τὸ πρόγραμμα», μὲν ἀπαντᾷ. Ρίχνω μιὰ ματιὰ καὶ ἡ πρώτη λέξη πού διαβάζω, εἶταν «Σήμερον νέον πρόγραμμα». Γυρίζω καὶ τοῦ λέω: «Σὰ μιᾶς τῆς μάννας σου, τοῦ παιδιοῦ σου, τῆς γυναικας σου, πῶς τῆς λές; «σήμερον» ἢ «σήμερα»; «Σήμερα» μὲν κάνει. «Γιατί τὸ λοιπό, τὸ γράφεις «σήμερον»; «Γιατί μιὰ γλώσσα γράφουμε, ἀπαντᾷ, καὶ ἄλλη γλώσσα μιλοῦμε». «Καὶ γιατί αὐτό; ρωτῶ. «Δέν ξέρω» μὲν ἀπαντᾷ.

Νά, ἔλα τὸ ζήτημα. Λόγο δέν ἔχει τὸ νὰ γράφεται μιὰ γλώσσα καὶ τὸ νὰ μιλιέται ἄλλη. Ἐφυγα. Μόνο λυπήθηκα τὸ καημένο τὸ παιδί πού ἴδρωνε δίχως νὰ ξέρῃ λόγο.

Κατόπιν ἠρωτήσαμεν τὸν κ. Μ'υχάρην περὶ τῆς δίκης τῶν ἀθέων τοῦ Βίλου.

—Ἡ ἰδέα μου, εἶπε, εἶναι πῶς δέν πρέπει νὰ ξεχάσουμε πῶς ἡ Ἑλλάδα εἶναι ὁ τόπος ὅπου ἔζησε κάποιος Θεουκιδίδης, πῶς αὐτὸς εἶπε καὶ προκήρυξε πῶς ὁ καθένας εἶναι ἀνεξάρτητος, νάχη καὶ νὰ λέῃ τῇ γνώμῃ του σὲ μιὰ Ἑλλάδα. Τὸ φέροισμο τοῦ Δελμοῦζου στὴ δίκη, τὸ βρήκα τόσο τίμιο, ὅσο τίμια βρήκα καὶ τὴν ἀπόφαση πού ἔδραλε τὸ δικαστήριο.

Σήμερα μάλιστα, πού με τὰ ἐδαφικὰ τὰ σύνορα μεγαλώσανε καὶ τὰ διανοητικὰ θὰ τὰ πᾶμε πρῶτα. Αὐτὸ εἶναι τὸ σημαντικό γιὰ τὸ γλωσσικὸ τὸ ζήτημα. Καὶ ἄμα πήραμε τὴ Σαλονίκη, εἶπα πῶς εἶναι τὸ ζήτημα λυμένο, ἀφ' οὗ τώρα θὰ μάθουμε πᾶ, ἀντὶς δόξες πού βάση δέν ἔχουνε, δόξες ἀληθινές.

—Τί ἰδέαν ἔχετε διὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς;

—Ἰδέα μεγάλη. Τώρα μάλιστα πού ἔχουμε τέτοιο Βασιλιά καὶ τέτοιο Βενιζέλο. Μὰ ἐγὼ βρήκα καὶ τὸ μέσο νὰ πάρουμε τὴν Πόλη, νὰ κυριαρχήσουμε στὴ Μεσόγειο καὶ εἶναι τὸ μέσο πολὺ ἀπλό.

—Ποῖον λοιπόν;

—Θὰ πάρουμε τὴν Πόλη καὶ θὰ κυριαρχήσουμε στὴ Μεσόγειο, ἄμα στὴν ἐπίσημη τὴ γλώσσα ἢ «Ἑλλάς» γραφῇ «Ἑλλάδα» καὶ ὁ «Βασιλεὺς» γραφῇ «Βασιλιάς».

ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΥΡΓΑΡΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (*)

Ἄς ἔρθουμε τώρα καὶ στὸ ρῆμα.

Τὸ ἔχω, ἰ'mam' κλίνει' ἔτσι στὸν ἐνεστώτα τῆς ἐριστικῆς=i'mam' ἰ'masch, ἰ'ma, ἰ'mame, ἰ'mate, ἰ'mat'. Μὲ τὴν ἄρνηση ne (δέν)—némam' (δέν ἔχω), némasch, néma, némame némate, némat'. Τὰ τρία ἐνικά ima, néma εἶναι καὶ ἀπρόσωπα=ὑπάρχει, δέν ὑπάρχει.

Τὸ εἶμαι λέγεται seum' (ἰδια οἶζα μετὰ τὸ ἑλλην. καὶ λατ.) καὶ κλίνει' ἔτσι=seum', si, ye (γράφεται: e), sme, ste, seu. Ὁ παρατατικὸς=beuch', beusche, beusche, beuchme, beuchte, beucha. Ἡ μετοχὴ του κάνει=bil', dila, bilo.

Τὸ imam δὲ χρησιμεύει ὡς βροθητικὸ ρῆμα. Τέτιο εἶναι τὸ seum' κ' ἐν' ἄλλο ρῆμα, τὸ schteu =θελω.

Συζυγίαι ρημάτων ἔχει ἡ Βουργαρικὴ γλώσσα τρεῖς. Κι αὐτὲς πάλι χωρίζονται ἢ καθεμιά σὲ δύο, μιὰ πού σημαίνει διάρκεια καὶ μιὰ πού δὲ σημαίνει, μετὰ πολὺ μικρὲς ἔμως διαφορές. Τῆς α'. συζυγίας ὁ ἐνεστώτας κάνει ἔπως τὸ imam. Π. χ. iskam (Bülka iskam, segä iskam=νύφη θέλω, τώρα θέλω. Παραμ. Ν. Πολ.) obitcham=ἀγαπῶ. Τῆς β'. τὸ α'. ἐνικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεστώτα τελειώνει σὲ -eu καὶ τὸ γ'. ἐν. σὲ -e. Π. χ. ri'yeu (πίνω), riyeusch', riyeu, riyeum', riyeute, riyeut'. Τῆς γ'. τὸ γ'. ἐν. τελειώνει σὲ -i: mólieu (παρακαλῶ), móliech, mólili, mólím', mólite, mólieut'.

Ὁ παρατατικὸς τῆς α'. συζυγίας σκηματίζει' ἔτσι: obítchax, obitchasche, obitchasche, obitchaxme, obitchaxte, obitchaxch. Τῆς β'. καὶ τῆς γ'. ἔχει τὸν ἴδιο σκηματισμὸ μετὰ τὴν διαφορά ὅτι ἀντὶς διακριτικὸ φωνήεντο a ἔχουμε e.

Ὁ ἀόριστος τῆς α'. καὶ β' συζυγίας σκηματίζεται ἔπως ὁ παρατατικὸς τῆς α'. μετὰ τὴν διαφορά ὅτι στὸ β' καὶ στὸ γ'. ἐνικὸ πρόσωπο δέν ἔχει κατάληξή -sche, ἀλλὰ τελειώνει σὲ -a. Τὴν ἴδια διαφορά ἔχει ὁ ἀόριστος τοῦ seum' ἀπὸ τὸν παρατατικὸ του. Ὁ ἀόριστος τῆς γ'. συζυγίας πάλι σκηματίζεται ἔμοια μετὰ τῆς α'. καὶ β'. μετὰ τὴν διαφορά ὅτι ἀντὶς διακριτικὸ φωνήεντο a ἔχει i.

Ὁ παρακείμενος γίνεται μετὰ τὸ seum' καὶ τὴν παθητικὴ μετοχὴ.

Ὁ μέλλοντας μετὰ τὸ schte (γ'. ἐν. προσ. τοῦ schteu=θέλω), ἀνάλλαγο σ' ἔλα τὰ πρόσωπα, καὶ τοὺς τύπους τοῦ ἐνεστώτα.

Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ὅταν τὴν ἐριστικὴ μετὰ τὸ da

(*) Κόταξε ἀριθ. 525 καὶ 526.

μπροστά. Στην υποταχτική ένεστώτας και μέλλοντας είναι ο ίδιος.

Ἡ δυνητική είναι ἕμοια με τὴν ὑποταχτική με μπροστά τὸν παρατατικό τοῦ schteu' π. χ. schteuχ da napranveu=θᾶκαμνα.

Ἡ προσταχτική ἔχει δύο τύπους, β'. ἐνικὸ πρόσωπο καὶ β'. πληθυντικὸ. Στὴν α'. συζυγία τὸ ἐνικὸ εἶναι ὡς τὸ γ'. ἐν. τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα μ' ἕνα ἡμίφωνο ἢ παραπάνου, καὶ τὸ πληθυντικὸ πάλι ὡς τῆς ὀριστικῆς τὸ β' πληθυντικὸ μ' ἕνα ἡμίφωνο ἢ μπρὸς ἀπὸ τὸ -te: obi'tchaï=ἀγάπα, obi'tchaïte=ἀγαπάτε. Στὴ β'. συζυγία τὸ πληθυντικὸ εἶναι ὅπως στὴν ὀριστική, καὶ τὸ ἐνικὸ με ἀλλαγὴ τοῦ e σὲ i καὶ με τὸν τόνο στὴ λήγουσα. Καὶ στὴν γ'. συζυγία κατεβαίνει ὁ τόνος τῆς ὀριστικῆς καὶ τὸ i τοῦ β'. πληθ. προσ. τῆς ὀριστικῆς γίνεται e: molite ὀριστ., moléte προστ. (Στὴ συλλογὴ Παροιμ. Ν. Πολίτη, στὴ λέξη γάμος βρῖσκεται ἡ παροιμία: Vikeï de ua sfabda, da ti kaze do gobina = φώναξέ τον στὸν γάμο, νὰ σοῦ πῆ καὶ τοῦ χρόνου. Ἄν τὸ vikeï ge δὲν εἶναι διαλεκτικὴ παραλλαγή, μὴ φαίνεται πὼς πρέπει νὰ γραφτῆ: vikaï go).

Ἀπαρέμφατο δὲν ἔχει ἡ Βουργάρικη γλῶσσα, ὅπως κ' ἡ νεοελληνική, καὶ στὴ θέσι, τοῦ μεταχειρίζονται τὴν ὑποταχτική: dàite mi da yam=δώστε μου νὰ φάω. Κι ἔταν θέλων νὰναφέρουν ἕνα ρῆμα, λένε, ὅπως κ' ἡμεῖς, τὸ α'. ἐν. προσ. τοῦ ἐνεστώτα.

Ἡ μετοχή τοῦ ἐνεστώτα ἐπίσης λείπει καὶ στὸν τόπο τῆς κάνουν μιὰ περίφραση.

Ἡ παθητικὴ μετοχὴ ἔχει τέλη -l', -la, -lo, δηλ. εἶναι ἀπάρλληλη μ' ἐπίθετο. Καὶ χρησιμεύει καὶ ὡς χρόνος διηγηματικὸς ἐνεργητικὸς. Ἐξὸν αὐτῆ ὑπάρχει κι ἄλλο ρηματικὸ ἐπίθετο με παθητικὴ σημασία.

Τὸ μέσο ρῆμα σχηματίζεται ὅπως τὸ ἐνεργητικὸ μαζὶ με τὸ se σ' ἔλα τὰ πρόσωπα. Αὐτὸ τὸ se μπαίνει ὕστερ' ἀπὸ τὸ ρῆμα, ἐξὸν ἂν εἶναι μπρὸς προσωπικὴ ἀντωνυμία. Τότες μπαίνει μεταξ' ἄντων. καὶ ρῆμα.

Καὶ τὸ παθητικὸ ρῆμα σχηματίζεται ὡς τὸ μέσο ἢ με τὸ seum' καὶ τὴν παθητικὴ μετοχὴ. Δὲν ἐκφράζει ἕμως πάθος στὸν ἐνεστώτα. Τὸ πάθος ἐκφράζεται μ' ἐνεργητικὴ σύνταξη.

Γενικὰ μποροῦμε νὰ παρατηρήσουμε καὶ γιὰ τὸ ρῆμα, ὅπως καὶ γιὰ τὰ ὀνόματα, ἔτι καὶ οἱ προσωπικὲς κατάληξεις εἶναι οἱ ἴδιες οἱ ἑλληνικὲς, παρ' ἀλλαγμὲνες, ἐννοεῖται, με ἰδιαίτερο τρόπο.

Προσθέτουμε ἀκόμη μερικὲς σημειώσεις καὶ τελειώνουμε.

Σὲ παροιμιώδεις φράσεις, ὅπως γίνεται καὶ σ' ἡμᾶς, παραλείπεται πολλὲς φορές ἡ δεικτικὴ ἀν-

τωνυμία=Kòito pravi dobro, dobro i namita=(κεῖνος) ποὺ κάνει καλὸ, καλὸ ἐπίσης βρῖσκει.

Ὅπως λέμ' ἡμεῖς: **ὁ φίλος ποὺ ἢ ὁποιος φίλος**, ἔτσι καὶ στὰ Βουργάρικα: Priyatel' Kòito ἢ Koito priyatel'.

Ἀξιοσημεῖωτη εἶναι ἡ ἐπανάληψη τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ὅπως καὶ στὴ νεοελληνική: Tébeu li ti go dava?=**ἐσένα σοῦ** τὸ δίνει; Da, meue mi go dava=**ναί, ἐμένα μου** τὸ δίνει.

Καὶ τὸ ἐπίρρημα λέγεται διπλὸ γιὰ περισσότερο τόνισμα, δηλ. στὴ θέση τοῦ ὑπερθετικοῦ: samo i samo ja=**μόνο καὶ μόνο γιὰ**, samo i samo ja da=**μόνο καὶ μόνο γιὰ νά**, peurvo i peurvo=**πρῶτα πρῶτα**, usichko-usitchko=**ὄλο ὄλο**.

Λένε: Po tchétiri na tchonék (tckov. ἀνθρωπος), ὅπως ἡμεῖς: **ἀπὸ τέσσερα** στὸν καθέναν.

Ἐκεῖ ποὺ λεμ' ἡμεῖς τὸ ἀρχαῖο ἀριθμητικὸ ἐπίρρημα με τὸ **φορὰ, φορές**, οἱ Βούργαροι κάνουν περίφραση με τὸ peut' (δρόμος): edin peut'=**μιὰ φορὰ**, dva peuti=**δύο φορές**, mniggo peuti=**πολλὲς φορές**.

Ἄντις ako λένε πολλὲς φορές da, ὅπως κάνουμε κ' ἡμεῖς: da seum' na vásche meústo, schte napranveu τόνα ἢ οἷονα=**νάμαι** (ἀντίς: ἂν εἶμιον) στὴ θέση σου, θὰ κάνω (ἀντίς: θᾶκανα) τοῦτο κ' ἐκεῖνο.

Αὐτὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε γιὰ τὴ γλῶσσα τῶν ἀγαπητῶν ὡς πέρσι τέτιον καιρὸ συμμάχων. Μ' ὄλες τίς δικαιολογίες ποὺ βάλουμε ἀρχὴ ἀρχή, τώρα στὸ τέλος δὲ βαστάμε νὰ μὴ γράψουμε, ὅπως κ' οἱ καλόγεροι ἀντιγραφιάδες τοῦ παλιοῦ καιροῦ: «Νὰ συχωρᾶτε τὸν γράψαντα, κι ὁ Θεὸς συχωρᾶσαι σας».

ΛΥΔΟΣ ΠΟΔΑΒΡΟΣ

ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΚΟΥΚΛΑΡΑ

(Ὁδὸς Σταδίου 42)

Βρίσκονται ὅλα τὰ φιλολογικὰ, νομικὰ, ἰατρικὰ, καθὼς καὶ ὅλα τὰ βιβλία τὰ γραμμένα στὴ δημοτικὴ.

ΨΥΧΑΡΙΗ Ἀγνή—Ὁνειρο τοῦ Γιαννίρη — Στὸν ἴσχιον τοῦ Πλατάνου (δρ. 1,50 τὸ ἕνα),

ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ. Ἀρχισυντάχτης — Ἀπόγονοι (δρ. 1 τὸ ἕνα),

ΣΠ. ΜΕΛΑ. Τὸ χαλασμένο σπίτι (δρ. 1).